▪ Detail květu kruštíku ostrokvětého. Foto Přemysl Tájek.

Perspektivy skrytých druhů aneb nejistá existence kruštíku ostrokvětého

Oldřich Bušek, Karlovy Vary

Ještě před čtyřiceti lety se z území bývalého Československa uvádělo pouhých pět zástupců rodu kruštík (*Epipactis*), ovšem dnes se jen na území České republiky vyskytuje druhů sedmnáct. Takový enormní nárůst počtu rozpoznaných a následně objevených druhů přinesl v posledních desetiletích zvýšený zájem botaniků o tento systematicky komplikovaný rod orchidejí.

Kruštíky, které se poněkud lišily od jiných, mně známých a poměrně hojných kruštíků širolistých (*Epipactis helleborine*), jsem nalezl v údolí Pstružného potoka nad bývalou obcí Mlýnská u Svatoboru v Doupovských horách v osmdesátých letech 20. století. Už tehdy padlo podezření, že by se mohlo jednat o nově rozpoznaný druh kruštík ostrokvětý (*Epipactis leptochila*), ovšem tehdejší stav poznání rodu u nás a dostupná literatura toto určení nemohly potvrdit. Kolega z Karlovarského muzea, kterému jsem přinesl ukázku květu z tehdy téměř nepřístupného vojenského prostoru jen pokrčil rameny a řekl: „Tohle ti u nás asi nikdo neurčí …“

Za pomoci nejnovější literatury se mi v červenci 2011 konečně podařilo rostliny z lokality determinovat. Populaci tvoří směs dvou druhů – kruštíku širolistého a kruštíku ostrokvětého. Jediným exemplářem byl zastoupen také kruštík modrofialový (*Epipactis purpurata*).

Správnost určení rostlin potvrdil při společné návštěvě lokality dr. V. Vlačiha, omyl v určení vyloučil na základě zaslaných fotografií i p. P. Batoušek, který se studiem kruštíků systematicky zabývá.

Lokalita kruštíku ostrokvětého v Doupovských horách je druhou, event. třetí evidovanou v Česku, přičemž první nálezy pocházejí z Českého středohoří z let 2008 a 2011.

Stanovištěm rostlin v Mlýnské je zapojená, stinná, více než stoletá květnatá bučina s roztroušenými drobnými skalními výchozy a akumulacemi čedičových balvanů. Keřové patro v porostu vyvinuto není, zapojení bylinné etáže je velmi proměnlivé. Kruštíky se vyskytují hlavně na strmém svahu jihozápadní expozice, v menším počtu také při jeho patě, na štěrkových sedimentech nivy Pstružného potoka, v místech s nízkou pokryvností bylinného patra. Zdá se, že hlavní stanovištní charakteristikou je zde – díky uzavřenému korunovému patru bučiny – především vyrovnanost teplotních a vlhkostních poměrů. Ta je charakteristická právě pro druhy se suboceánským typem rozšířením, mezi něž kruštík ostrokvětý patří. Rostliny jsou v lokalitě roztroušeny nepravidelně na ploše větší než 3 ha, celkový počet jedinců kruštíku ostrokvětého zde se vyskytujících odhaduji na 30–50.

Neodbytně se vnucuje otázka, jaká je další perspektiva právě objeveného naleziště tohoto kriticky ohroženého druhu naší flory.

Lesní porost je už v mýtním věku a pouhý pohled na pruhy smýcených bučin na Pustém zámku („sjezdovky“) dává tušit, jaký by mohl osud i této lokality.

Porosty bučin jsou jedním z předmětů ochrany evropsky významné lokality Hradiště, která zaujímá podstatnou část Doupovských hor. Kromě vlajkových druhů tohoto biotopu, jakými jsou např. áron plamatý, čáp černý nebo dokonce rys ostrovid, v nich nachází útočiště celá řada jiných, nenápadných a mnohdy dosud i neobjevených, skrytých druhů.

Nález kruštíku ostrokvětého v Doupovských horách je toho zářným příkladem.

Doufejme jen, že ze seznamu flory Doupovských hor tento druh nezmizí tak náhle, jako se v něm objevil.

Literatura:

Batoušek P. (2005): Klíč k určování druhů rodu *Epipactis* ZINN rostoucích na území České republiky. Roezliana 35:1-64

Hejný S. et Slavík B. [eds.] (2010): Květena České republiky. 8. Ed. Academia Praha, 712 p., 104 tab., 1 photo color.

Young D. P.(1962): Studies in the british *Epipactis*. V. *Epipactis leptochila*; with some notes on *E. dunensis* and *E. muelleri*. Watsonia 5 (3).

http://flora.nhm-wien.ac.at/Seiten-Gattungen/Epipactis.htm

http://www.guenther-blaich.de/artlst.php?par=Epipactis+leptochila&xx=artlstArt95-V---1nAI1#label

▲ Masiv Pustého zámku od západu. Foto Petr Krása.

◀ Kvetoucí kruštíky v bučině u Mlýnské v Doupovských horách. Foto Přemysl Tájek.